

Utenriksanalyse: Vietnamfreden

Stein Tønnesson

Historiker og fredsforsker, Direktør ved Institutt for fredsforskning (PRIO). Interessereområder: fred (i både snever og utvidet forstand), Kinas fremvekst som stormakt, «krigen mot terror».

Notat 13-19.1.6

Kan Vietnam- og Asiafreden vare?

Nylig fikk jeg et brev fra Ho Chi Minh-byen, som stolt fortalte at Vietnam i 2005 hadde en vekst i brutto nasjonalprodukt på 8,4 prosent bare litt under Kinas. Vietnams Kommunistiske partis 10. partikongress nå i april skal gjennomgå 20 års reformer. De starter da partiets strivende generalsekretær Le Duan døde i 1986. De fleste delegatene kommer i april til å snakke om økonomisk forbedring. Jeg har prøvd å minne vietnameserne om at en av forutsetningene for fremgangen er *fred*. Siden 1989, da Vietnam endelig trakk seg ut av Kambodsja, har det hersket både indre og ytre fred, i hvert fall hvis vi med fred forstår fravær av væpnet konflikt. Vietnamm har hatt mindre militærutgift-

ter enn tidligere – og mye mindre enn Nord-Korea. Nordkoreanerne har sunket stadig dypere med i fattigdom mens vietnameserne har nytt fredens frukter.

Vietnamfreden siden 1989 er like bemerkelsesverdig i dag som Vietnamkrigen var på 1960- og 70-tallet. Fred skal også forklares, særlig når den kommer etter lange kriger. Indokinakrigen 1945–54 og Vietnamkrigen 1959–75 hører til blant verdens verste kriger siden verdenskrigen, målt i antall drepte. Krigen i Kambodsja 1978–89 tok også mange liv, selv om den kom i skyggen av røde khmerenes folke-mord i årene 1975–78.

Hvordan kan dagens Vietnam-fred forklares? Le Duan døde året etter at Gorbatsjov kom til makten i Moskva. Vietnams nye ledere tok da initiativet til å etterligne de markedsøkonomiske reformene i Kina. Snart etter la de utenrikspo-

litikken om. De kunne ikke lenger forlitte seg på sovjetisk hjelp og tok like godt et oppgjør med hele alliansetenkningen. Istedenfor å søke nye allianser bestemte de seg for å bli venner med alle. De normaliserte forholdet til Kina i 1991 og til USA i 1995. I 1995 ble de også medlemmer av den sørøstasiatiske samarbeidsorganisasjonen ASEAN, og nå satses de hardt for å komme med i Verdens Handelsorganisasjon. Vietnam har skaffet seg en differensiert eksportsektor (olje, ris, sko, tekstiler, kaffe, akvakultur) og mottar store utenlandsinvesteringer. Lederskifte, inspirasjon fra Kina, bortfall av sovjetisk hjelp er altså viktige faktorer bak Vietnamfreden. La meg legge til at den er del av en større Øst-Asia-fred. Øst-Asia var preget av krig fra 1930- til 1970-årene, men har vært bemerkelsesverdig fredelig siden da, og har samtidig opplevd en

eventyrlig økonomisk vekst. Konkurransen mellom statene handler nå mer om økonomisk utvikling enn om territorial kontroll.

Kan Vietnam- og Asiafreden vare? Det er usikkert. Øst-Asia har ikke noe sterkt overnasjonalt samarbeid, slik som Europa. Korea-halvøya er delt i en rik og en luftfartig stat, den fattige med atomvåpen. Taiwan-spørsmålet er uløst. Forholdet mellom Japan og Kina er fiendtlig på tross av stor samarbeid. De konkurrerer om russisk olje. USAs gunst og innflytelse i andre asiatiske land. En annen grunn til bekymring er at verden Asiafreden eller Vietnamfreden er demokratiske. Vi vet at demokratier nesten aldri har gått til krig mot hverandre. Asia har en blanding av demokratiske, autoritære og halvautoritære stater. Det kan åpne for nye kriger mellom dem. Mangelen på demokrati kan

også føre til voldelige opprør. Så vel Kinas som Vietnams Kommunistiske parti har foreløpig et fast grep om makten. Men det er blitt stor sosial og regional ulikhet. Når dyrkbar mark blir beslaglagt for plantasier, veier eller industri, tyr bøndene stadig oftere til voldelig protest. Et opprør blant etniske minoriteter i Vietnams sentrale høyland ble slått ned, med flere drepte, så sent som i 2001. Kan et ettpartiregime håndtere slike konflikter? Kan et ettpartiregime sikre fredelige maktskifter? Foreløpig har kommunistpartiene greid det i Kina og Vietnam, men freden ville trolig bli mer stabil hvis de innførte et demokratisk styresett, med frie valg, organisasjonsfrihet og et uavhengig rettsvesen. Det ville også gi grunnlag for forskning med de tre millioner vietnamesere som lever i eksil. De skal også ha del i Vietnamfreden.